

Schuchter

E. LEHN SCHIØLER

30. OKTOBER 1874—13. AUGUST 1929

AF

R. H. STAMM

Efter henved 3 Aars haabløs Sygdom afgik Dansk ornithologisk Forenings mangeaarige Formand, forhenværende Vekselerer E. Lehn Schiøler sidste Sommer ved Døden; den danske ornithologiske Forskning mistede herved en Mand, der paa sit særlige Omraade har haft Betydning som faa andre her hjemme.

Eiler Lauritz Theodor Lehn Schiøler var født i København som Søn af Vekselmægler Theodor Schiøler og Hustru Augusta, født Lehn. Allerede som Dreng følte han sig stærkt tiltrukket af Fuglene og af Naturen i det hele taget, og denne hans Interesse blev kun forøget ved den Omstændighed, at han kom til at tilbringe en Tid paa Herlufsholm, hvor han i Adjunkt M. Traustedt mødte en Naturforsker, der altid var rede til at vejlede ham. Allerede her begyndte han at samle, baade paa Fugleæg og udstoppede Fugle, og han fortsatte hermed ogsaa efter, at han var kommen tilbage til København og var bleven Elev i Metropolitanskolen. Han boede dengang paa Hellerupgaard i helt landlige Omgivelser og foretog desuden stadig Ekskursioner til Skovene i Byens Omegn eller Søture, navnlig til Saltholm. Studentereksamen underkastede Schiøler sig aldrig; trods sine udprægede, naturhistoriske Anlæg valgte han at gaa Forretningsvejen, og for at faa en grundig Uddannelse rejste han 1891 til Nordamerika, hvor han i Fort Wayne i Indiana blev Kontorist i First National Bank. Det lykkedes ham dog aldrig at slaa Rod derovre; uagtet han boede sammen med 2 Søstre, der i Fællesskab med en tredje, dansk Dame, Frøken Anna Siboni, ledede en Musikskole, hvad der selvfølgelig gav ham rig Lejlighed til at dyrke sine musikalske Anlæg — han havde som bekendt en smuk Stemme og optraadte i den Tid ofte ved

Koncerter —, søgte hans Tanker stadig tilbage mod Hjemmet; han formaaede ikke at glemme Danmarks Bøgeskove og det danske Fugleliv, og som Tiden gik, øgedes kun hans Hjemve. Tilsidst følte han sig saa nedtrykt, at hans Broder Tage, der ligeledes var rejst derover, fandt sig foranlediget til at henstille til Faderen at kalde Eiler hjem; dette førte til, at han i 1894, efter en meget stormfuld Overrejse med »Thingvalla«, atter gensaa Danmark. Efter Hjemkomsten ansattes han som udenlandsk Korrespondent i Grosserer Priors kendte Forretning i Bredgade og søgte samtidig videre Uddannelse paa de Brockske Handelsskoler; derefter arbejdede han i Faderens Forretning og indtraadte 1906 som Parthaver i Firmaet, i hvilket han virkede til dettes Opløsning i 1922.

1898 ægtede han Ellen Dora [Dorothea] Plum, en Plejedatter af Kirurgen, Professor, Dr. med. P. Plum, og efter saaledes at have faaet sit eget Hjem, først i Toldbodgade, senere i Fredericiagade, kunde han, der tilmed i økonomisk Henseende var velstillet, med Iver dyrke sin Yndlingsinteresse, et Arbejde, under hvilket han mødte den største Forstaaelse fra sin fortræffelige Hustrus Side.

Til en Begyndelse var Schiøler vel nærmest kun en interesseret Samler; at han imidlertid meget snart blev ledet ind paa virkelig videnskabelige Undersøgelser, skyldes ganske sikkert det nære Forhold, i hvilket han kom til at staa til Herluf Winge. Denne lige saa kundskabsrige som originalt tænkende Videnskabsmand, denne glødende Idealist med det lidt sære Væsen har næppe hos nogen anden fundet inderligere Forstaaelse eller smukkere Paaskønnelse. Altid fremhævede Schiøler, at man aldrig gik forgæves, naar man søgte positive Oplysninger hos Winge, og hvad dennes specielle Opfattelse af Dyreverdenen angaar, hans lamarckistiske Ideer, vil enhver, ogsaa uden at have hørt Schiølers ganske uforbeholdne Udtalelser desangaaende, meget let kunne se, hvor dybt et Præg Winge i den Henseende har givet hans Forskning. Mangt og meget vedrørende saavel Farvetegning som anatomiske Bygningsforhold skyldes utvivlsomt direkte eller indirekte Winge, selv om dennes nøjagtige Andel i de enkelte Tilfælde nu selvfølgelig kun vanskeligt vil kunne paa-vises. Men var Schiøler saaledes i visse Retninger stærkt paa-virket af Winge, naaede han, hvad der til hans Ros ikke noksom kan betones, i andre Henseender betydeligt videre end denne.

Gennem den udenlandske, og navnlig den engelske Litteratur, i hvilken han var vel hjemme, vakte hans Interesse for Studiet af de geografiske Racer, og han indsaa, at der paa dette Omraade laa betydningsfulde Opgaver ogsaa for den nordiske Ornithologi. Samtidig var han imidlertid klar over, dels at saadanne Studier krævede et meget stort, med Kritik indsamlet Materiale saavel af indenlandske som af udenlandske Fugle, dels at det var en nødvendig Forudsætning for Studiet af Racerne, at man i Forvejen besad et indgaaende Kendskab til den typiske Form i alle dens efter Køn og Alder mere eller mindre varierende Dragter. Det var navnlig paa Grund af saadanne Betragtninger, at Schiøler gennem Aarene med et stort personligt Arbejde og meget betydelige, økonomiske Ofre tilvejebragte den Samling af omkring 20,000 udstoppede eller skindlagte Fugle med tilhørende Skeletdele, der f. Eks. under den internationale, ornithologiske Kongres i København i Maj 1926 vakte en saa overordentlig Opmærksomhed hos de udenlandske Deltagere, af hvilke dog mange i deres Hjemsted havde staaet over for meget anselige Samlinger. Det maa i høj Grad haabes, at det vil lykkes at sikre Staten Besiddelsen af denne Samling, der i saa mange Henseender vilde supplere Zoologisk Museums i Forvejen værdifulde Materiale, og det bør, naar Talen er herom, ikke glemmes, at det for hvert Aar, der gaar, vil blive mere og mere vanskeligt at tilvejebringe en tilsvarende Samling af danske Fugle; den stigende Udnyttelse af de naturlige Erhvervskilder forringer her til Lands som overalt andetsteds Fugleverdenen i en foruroligende Grad.

Tiden fra Aarhundredskiftet til Verdenskrigens Udbrud var for Schiøler en Række lykkelige Aar, i hvilke Forretningerne gav ham saa megen Fritid, at han fuldtud kunde hellige sig sine Studier; Samlingen forøgedes da ogsaa med rivende Fart, og samtidig fik han udgivet en Række mindre Afhandlinger. De, som har staaet ham personligt nær, vil sikkert ogsaa med særlig Glæde dvæle ved Mindet om den Tid og om de Aftener, som de, i Selskab med fælles Venner har tilbragt hos ham i hans smukke Hjem i Fredericiagade, hvor han altid havde saa meget nyt og interessant at fremvise. Selv satte han utvivlsomt Pris paa at være Midtpunktet i en saadan, lille Kreds, ligesom han i det hele taget ikke var ufølsom for den Anerkendelse, der i Tidens Løb paa forskellig Maade blev ham til Del; han for tjente imidlertid ogsaa denne, ikke mindst fordi ingen som han

altid var villig til at stille sin Samling og sin personlige Viden til Raadighed for andre.

Aarene under og efter Krigen bragte ham ganske vist for en Tid meget rigelige Pengemidler, saaledes at han dels kunde købe den store Villa paa Uraniavej, som han yderligere udvidede med en stor Tilbygning til sit »Museum«, dels kunde lade udføre de prægtige Samlinger af farvelagte Tegninger til det store Værk om Danmarks Fugle, som han ventede skulde blive hans Liys Hovedarbejde; paa den anden Side lagde Forretningerne nu i saa stor Udstrækning Beslag paa hans Arbejdskraft — han var saaledes en Tid Næstformand i Vekselerernes Repræsentantskab og Medlem af Fondsbørs-Styrelsen — at man maatte undre sig over, at et Menneske kunde overkomme saa meget. Naa, som bekendt gik nu heller ikke alt efter Ønske; det lykkedes lige saa lidt for Schiøler som for mange andre at komme uskadt gennem Efterkrigstidens vanskelige Pengeforhold; 1922 maatte Firmaet likvidere, og kun ved økonomisk Bistand fra Brygger Vagn Jacobsen og Bogtrykkerfirmaet Egmont H. Petersen lykkedes det at holde Schiøler paa Fode og at sikre ham Brugen af hans Samlinger. Denne Modgang virkede dog langtfra lammende paa hans videnskabelige Virksomhed; med en Energi, der var i højeste Grad forbavsende, fuldførte han tværtimod de 2 første, mægtige Bind af »Danmarks Fugle« og gjorde endvidere adskillige Forarbejder til et tredje, om Rovfuglene. Anstrængelserne hermed havde dog været for store for hans Kræfter; under den ornithologiske Kongres, der navnlig ved hans Bestræbelser var bleven henlagt til København, var han paafaldende tavs og klagede stadig over Træthed, og kort Tid efter, i Begyndelsen af September, kastedes han paa Sygelejet af en Hjerneblødning, der foraarsagede delvis Lamhed og Svigten af Taleevnen. Der hengik herefter et Par sørgelige Aar, i hvilke hans anden Hustru Helga, født Jørgensen, hvem han havde ægtet 1924, med den mest rørende Hengivenhed ofrede sig for hans Pleje. Til Trods for den Bedring, der efterhaanden viste sig, turde man alligevel næppe regne med Muligheden af en fuldstændig Helbredelse; Døden, der indtraf pludseligt, kom derfor i Virkeligheden nærmest som en Befrielse.

Schiølers videnskabelige Produktion, over hvilken en Fortegnelse nedenfor er givet, omfatter dels en Række mindre Arbejder, dels de 2 Bind af »Danmarks Fugle«, i hvilke Ande-

fuglene er beskrevne. De til den første Gruppe hørende Afhandlinger er ganske vist gennemgaaende af ret beskedent Omfang, men fortjener ikke desto mindre Opmærksomhed; man maa stadig, naar det drejer sig om de ret vanskelige Undersøgelser over Dragtforhold og Racespørgsmaal, i lige høj Grad beundre den Skarpsindighed og Omhu, hvormed Materialet er tilrettelagt, og den Klarhed, hvormed Resultaterne er fremstillede; Arbejder som dem, der behandler den grønlandske Stokand eller Ederfuglens og Duehøgens forskellige Racer, kan i Virkeligheden kun betegnes som mønsterværdige.

Schiølers Hovedværk er dog imidlertid »Danmarks Fugle«; det var med dette for Øje, at han tilvejebragte sine rige Samlinger, og gennem en lang Aarrække var han beskæftiget med Forarbejderne til Teksten, samtidig med at han lod Kunstnere som Johannes Larsen, Gerhard Heilmann og Henning Scheel udføre de talrige Illustrationer. Ved sin Fremkomst vakte Bogen med Rette megen Opsigt; paa Grund af sin Rigdom paa smukt udførte Tavler, hvis kunstneriske Værdi ganske vist ofte er større end den videnskabelige, og sin ualmindelig tiltalende Udstyrelse staar den i Virkeligheden som noget ret enestaaende inden for den danske, zoologiske Litteratur. I videnskabelig Henseende indeholder Værket et overordentlig rigt Stof; de enkelte Arter er omtalt særdeles indgaaende i anatomisk, faunistisk og biologisk Henseende, og navnlig er de forskellige Dragter og de geografiske Racer behandlet med megen Vidtløftighed; samtidig søges der gjort Rede for, hvorledes man maa tænke sig Slægtskabsforholdene mellem de enkelte Arter, og endvidere hvorledes disses forskellige Udformning kan tænkes at staa i Forbindelse med de biologiske Forhold, hvorunder Arten lever. Endelig findes som Indledning nogle meget omfangsrige, men iøvrigt ikke saa særligt værdifulde Afsnit om den danske og den grønlandske Ornithologis Historie og om Fuglenes anatomiske Bygning. Værket er utvivlsomt i sin Art et af de største og anseligste, der nogensinde er fremkommet, og det vil ganske sikkert gennem lange Tider for Specialforskerne vedblive at være en af de litterære Hovedkilder for Studiet af disse Fuglegrupper. Samtidig maa det dog desværre indrømmes, at det næppe i alle Henseender fuldstændig har opfyldt de Forventninger, man paa Forhaand havde stillet til det. Dette beror nu sikkert i første Linie paa, at Forfatteren under den endelige

Redaktion i Virkeligheden allerede var en træt Mand, men dertil kommer fremdeles, at Bogen, efterhaanden som Forfatteren arbejdede med den, er bleven altfor vidtspændende. Schiøler forstod nu engang slet ikke Betydningen og Nyttens af at begrænse sig til det, han fuldtud kunde overkomme, og Følgen heraf er unægtelig blevet, ikke alene at altfor meget overflødig er kommet med, men at samtidig Fremstillingen mange Steder ligesom synes at savne den sidste Afglatning — et Forhold, der dog muligvis ogsaa i nogen Grad kan staa i Forbindelse med, at andre har faaet Lov at skrive adskilligt af Teksten. Utvivlsomt havde Bogen vundet i Brugbarhed, hvis Forfatteren havde udtrykt sig noget mere kortfattet og samtidig havde understreget Hovedpunkterne lidt tydeligere; med sit uhyre Omfang er Værket ikke helt let at finde sig til Rette i, og Prisen har samtidig naaet en Højde, der i Virkeligheden fuldstændig vil hindre dets Udbredelse uden for en ganske snæver Kreds. Til Trods for disse mindre Mangler er det dog givet, at Schiølers Bearbejdelse af Andefuglene, til hvilken et lignende, men af andre affattet Arbejde over Rovfuglene formentlig vil slutte sig, i Fremtiden vil staa som et smukt Minde, saavel om Forfatterens videnskabelige Begavelse som om hans utrættelige Virken for Udforskningen af vor hjemlige Fugleverden.

Et Omraade, paa hvilket Schiøler ligeledes med Hæder har indskrevet sit Navn, er Fredningssagen. Gennem sine Studier kunde han ikke undgaa at bemærke, med hvilken forbavsende Fart mange af vore danske Fugle tog af i Hyppighed, og han forstod, at det var nødvendigt at handle, inden det blev for sent. Utvivlsomt havde han ofte Held med sig i disse sine Bestræbelser, og navnlig bør det her fremhæves, at det, ikke mindst ved hans store Forhandlingsevne, lykkedes ham at faa knyttet med Jægerne et Samarbejde, der ikke blev uden Betydning for Fredningsbestemmelserne i den nu gældende Jagtlov. Ogsaa for de kun ved international Overenskomst mulige Fredninger interesserede han sig stærkt; han arbejdede saaledes ivrigt paa at vække Modstand mod den Massefangst i Garn af Dykænder, der navnlig i visse Vintre fandt Sted i vore Farvande, og som selvfølgelig maatte virke for døveligt paa den hele skandinaviske Fuglebestand.

I Dansk ornithologisk Forening har Schiøler spillet en fremtrædende Rolle; han var en af Foreningens Stiftere og dens Formand fra 1906 indtil 1928, da han paa Grund af Sygdom maatte trække sig tilbage. Han tog, navnlig i de tidligere Aar, ivrigt

Del i Foreningens Liv og har ganske sikkert ikke været uden Betydning for dens Trivsel; han besad nemlig i høj Grad den Evne hos andre at vække Interesse for, hvad der optog ham selv. I Foreningens Tidsskrift har han offentliggjort de fleste af sine mindre Arbejder, og det er næppe for meget sagt, at netop disse Afhandlinger ganske særligt har bidraget til at gøre Tidsskriftet bemærket uden for Landets Grænser.

Skulde man sluttelig forsøge i faa Ord at sammenfatte Schiølers Betydning for den danske Ornithologi, kan man sikkert udtale, at det er hans store Fortjeneste her hjemme at have vakt almindelig Interesse for Studiet af Racespørgsmaal og Dragtskifte; han har herved saa at sige vist de danske Ornithologer nye Veje for Forskningen og har samtidig for lange Tider sikret sit eget Navn mod Forglemmelse.

FORTEGNELSE

OVER E. LEHN SCHIØLERS VIDENSKABELIGE ARBEJDER

1905. Om den grønlandske Stokand, *Anas boscas spilogaster*. Vid. Medd. fra den naturh. Foren., København, pag. 127—148. 3 Tvl. Tilføjelse. Ibid., pag. 239—40.
1906. Hvinand, *Clangula glaucion americana* Bp., ny for Grønland. Dansk ornith. Foren. Tidsskr. I, pag. 37—38.
1907. Om den ydre Forskel mellem Kønnene hos Pomerantsfuglen, *Eudromias morinellus*. Ibid. I, pag. 49—58. 1 Tvl.
1907. Dressers Ederfugl, *Somateria mollissima Dresseri* Sharpe, ny for Grønland. Ibid. I, pag. 164—167.
1907. Vandrixen, *Rallus aquaticus* L., ny for Grønland. Ibid. II, pag. 45—46.
- 1908—14. Lidt om Ederfuglen, *Somateria mollissima* L., og nogle af dens Racer. Ibid. II, pag. 109—149. 5 Tvl. VIII, pag. 233—276.
1911. *Podiceps griseigena major*, Temm. & Schl. og *Tringa maculata*, Vieill. skudte paa Island. Ibid. V, pag. 147—151.
1912. Om nogle for Grønlands Fuglefauna sjældne samt to nye Arter, *Chauleasmus streperus* (L.) og *Passerella iliaca* (Merrem) *typica*. Ibid. VI, pag. 65—80.
1914. Om Forskellen mellem den danske Duehøg og den typiske *Astur palumbarius* L. Ibid. VIII, pag. 93—112. 1 Tvl.
1915. Lidt om Præstekraven, *Aegialitis hiaticula* L., og dens Racer. Ibid. IX, pag. 161—181.
1918. Om Graasiskenens nordøstlige Race, *Cannabina linaria exilipes* og Svanegaasen, *Anser cygnoides*. Ibid. XII, pag. VI.

1919. Om den islandske Rødben (*Totanus calidris robustus*). Ibid. XIII, pag. 207—211.
1921. Sushkins Gaas, *Anser neglectus* Sush. truffen i Danmark. Ibid. XV, pag. 37—46.
1921. Bartrams Klire, *Bartramia longicauda* (Bechst.) ny for Danmark. Ibid. XV, pag. 46—47.
1921. A short description of the sequence of plumages in some pa-læartic surface-feeding ducks. British Birds, XV, pag. 130—138.
1922. Nogle Tilføjelser og Bemærkninger til Listen over Danmarks Fugle. Dansk ornith. Foren. Tidsskr. XVI, pag. 1—55.
1924. Om de skandinaviske Ænder, deres Dragtskifte og Træk. Ibid. XVIII, pag. 85—95.
1925. Om de i Grønland forekommende Racer af Fjældrypen, *Lagopus mutus mutus* (Montin). Ibid. XIX, pag. 108—115.
1925. Om den vestgrønlandske Skallesluger, *Mergus serrator major*, subsp. nov. Ibid. XIX, pag. 115—118.
- 1925—26. Danmarks Fugle med Henblik paa de i Grønland, paa Færøerne og i Kongeriget Island forekommende Arter. København. Bd. I. 552 Sider, 98 Tvl.; Bd. II. 338 Sider, 86 Tvl.
1926. Om den islandske Kobbersnepe, *Limosa limosa islandica* Br. Dansk ornith. Foren. Tidsskr. XX, pag. 11—12.
1926. Middelhavs-Skraape, *Puffinus puffinus mauretanicus* Lowe, ny for Danmark. Ibid. XX, pag. 13.
1926. Om den norske Sildemaage. Norsk ornithologisk Tidsskrift, Ser. 2, Nr. 5—7, pag. 53—55; Stavanger.

